

Сећање на прву дипломку из области електротехнике - Десанку Јовановић рођену Перишић

Десанка Јовановић. Породична архива.

Десанка Јовановић (девојачко Перишић) је рођена 12. маја 1905. године по “старом” јулијанском или 25. маја 1905. године по “новом” грегоријанском календару у Пожези, одакле се са породицом преселила у Београд. Након завршене Прве Женске Гимназије у Београду у школској 1923/1924. години, уписала је Технички факултет, Универзитета у Београду. Она је прва дипломка из области електротехнике на Техничком факултету. Десанка је редовно извршавала своје наставне обавезе. Припремни дипломски испит положила је 1928. године, а дипломирала је 1931. године, док се просеком оцена, иако је нижи од онога што се данас сматра уобичајеним, поносила. Посебно јој је била драга осмица коју је добила на испиту из Механике, где је *“Бог знао за 10, професор за 9, а студенти у најбољем случају за 8”*. За оне који су мало дуже на Електротехничком факултету, ова прича звучи неодољиво познато, те је тешко набројати све

професоре који су се служили истим критеријумом током постојања Факултета. Иако се из угла данашњих стандарда оваква пракса без икакве задршке може назвати осином и неприхватљивом, а пре свега и забрањеном јер уноси критеријуме који нису прописани правилницима о студирању, треба је сагледати из другог угла и у духу времена у коме је постојала. Високи критеријуми професора нису сматрани маном и била је част, задовољство и понос да се испуне строги услови за полагање испита. Такви професори се нису избегавали и њихови предмети се нису мењали другим изборним предметима, већ је саставни део студирања и живота будућих инжењера и инжењерки било знање које су стекли и препреке које су савладали током основних академских студија. То је био престиж. Оријентација студија ка најбољим ђацима и данас није страна на многим факултетима, а поред тога што омогућава школовање најбољих стручњака, истовремено ствара и атмосферу пуну подстрека и позитивне конкуренције у којој је могуће достићи максимални потенцијал сваког појединца. Неке лекције из прошлости Факултета би и данас у оквиру Болоњског¹ или пост-Болоњског образовања могле бити од велике користи у (ре)дефинисању циљева образовања.

¹ Ауторка се у овом делу текста не позива на Болоњску декларацију у њеном изворном облику, а која има за циљ усклађивање бодовног система, подршку мобилности и подстицање међународне сарадње, већ се осврће на поступак спровођења Болоњске декларације којим су уведене измене у високошколско образовање које нису биле предвиђене Болоњском декларацијом.

“Не треба нам имање, све паре у знање!” биле су речи учитеља Војимира Перишића из Пожеге, Десанкиног оца. Након продаје целокупног имања добијеног у наследство, Војимир и Даринка Перишић су се преселили у Београд како би школовали своје петоро деце. Војимирови и Даринкини прауници у шали воле да кажу да је “најнешколованија” од њихове деце била ћерка Бранислава која је била учитељица. Док је Даринка држала у кући све под контролом, Војимир је поред посла учитеља време посветио својој деци и њиховом школовању са жељом да им остави у наслеђе оно што им нико никада не може одузети и што су он и Даринка сматрали највреднијим - знање.

Учитељ Војимир Перишић (други с лева у горњем реду) и његова супруга Даринка Перишић (трећа с лева за столом) у Пожези са пријатељима и познаницима. Породична архива.

Потомци кажу да је Десанка одувек волела да се бави математиком и да је гајила велику љубав према тој области од раног детињства. Имала је пуну подршку за школовање и топао дом да се посвети студирању захваљујући својим родитељима. Била је ослобођена кућних послова и других мука са којима се срећу сви који долазе из унутрашњости да студирају, а којима су се посебно у то време оптерећивале младе девојке како би што пре преузеле улогу супруге и мајке, једину коју им је друштво наменило. Овај ветар у леђа и велика подршка породице, не би уродиле плодом да Десанка није имала склоности ка електротехници и машинству и да није била вредна као пчелица².

² Десанкин отац Војимир Перишић који је био и први учитељ у селу Глумач у општини Пожега, 1899. године је завршивши курс ручног рада и пољопривредних поука, основао пчелињак у школском дворишту и заједно са својим

Десанка Перишић је на Техничком факултету стекла знање и диплому који су јој поред положеног државног испита за овлашћеног инжењера 1933. године омогућили да добије посао у Железницама. Међутим, на Факултету је упознала и свог будућег мужа.

Фотографија са венчања инжењерке Десанке Перишић и инжењера Ђорђа Јовановића из 1934. године. Породична архива.

ђацима помоћу белутака оставио натпис “Угледајте се на пчеле” (из текста о Прослави Педесето-годишњице организованог пчеларства у пожешком крају, страна 375, Пчелар, 1986, а оригинално из Б. Ж. Мићић, О пчелама и пчеларењу, Београд, 1930).

Кажу да је Десанкин муж био врло педантан, а да су му технички цртежи били изванредно прецизни. Његова свеска из Термодинамике са урађених 100 задатака (што је био услов за излазак на испит) сачувана је у породичној архиви. Георгие Хлиза, син београдског обућара Карла из Брна, Чеха и његове супруге Кристине Тинке, Аустријанке из Земуна је променио своје име у Ђорђе Јовановић³ и из католичке вере прешао у православну одабравши Ђурђевдан за своју крсну славу из два разлога. Први јер је волео Србију и желео је да се уклопи у околину, да у Србији студира, живи и ствара, а други јер се заљубио у Десанку Перишић, којом се након што је дипломирао на Техничком факултету и оженио. Венчали су се у Цркви Светог Вознесења у Београду 1934. године, а кумови су им биле колеге са Факултета. Породична анегдота каже да је Ђорђе до краја живота био већи православца од Десанке. У браку су добили двоје деце Надежду Прелевић (девојачко Јовановић) која је завршила студије руског језика на Филолошком факултету, Универзитета у Београду и Радомира Јовановића Јерда који се одселио у Шведску.

Име, презиме и занимање венчаних и место становања, пребивања, вера, народност	жениха ženih	Ђорђе Јовановић, инжењер из Београда; православни Србин
Име, презиме и занимање венчаних и место становања, пребивања, вера, народност	невесте neveste	Десанка Перишић, инжењер из Београда; православна Српкиња
Име, презиме занимање и место сталног пребивања родитеља венчаних лица	жениха ženih	Карло Хлиза, бив. обућар и Тинка из Београда
Име, презиме занимање и место сталног пребивања родитеља венчаних лица	невесте neveste	Док. Ђорђе Перишић, бив. учитељ и Заретка из Пожеге
Дан, месец, година и место рођења венчаних	жениха ženih	16 јуни 1903. год. Београд
Дан, месец, година и место рођења венчаних	невесте neveste	12 мај 1905 год. Пожега
Брачно стање и писменост	жениха ženih	у први брак
Брачно стање и писменост	невесте neveste	писмени
Кога су дана испитани и оглашени		испитани 4/17 маја, а оглашени: 7/20, 11/24 и 13/26 маја 1934. год.
Дан, месец и година венчања		3 јуни / 21 мај 1934. год.
Храм или место, где је венчање извршено		Црква Св. Вознесења - Београдска

Део Извода из књиге венчаних инжењерке Десанке Перишић и инжењера Ђорђа Јовановића из 1934. године.

Породична архива.

Тешко је са велике дистанце и без Десанкиног сведочења говорити о препрекама и унутрашњим дилемама са којима се она морала срести током своје инжењерске каријере. Али, на основу свих доступних података, Десанкини професори и колеге са Факултета су се према томе што је била једина жена на Факултету који је дуго сматран искључиво мушким Факултетом (а који се

³ Георгие је променио име у Djordje, а не Đorđe или ћирилично Ђорђе како је забележено у неким документима и како је написано у овом тексту.

можебити још увек гледа тим истим урокљивим очима) односили са поштовањем, једнако као према осталим колегама, и били су јој подршка. Чињеница да је била жена, а не мушкарац није се тицала никога осим њеног мужа. Међутим, није све било тако глатко како се на први поглед чини. Десанка је радила у Железницама исти посао као њене мушке колеге за значајно мању плату и због тога је била веома љута. Ко се не би наљутио? Могли су је дизати у облаке и хвалити њен рад, славити 8. март, звати је другарицом, колегиницом и инжењерком, све то пада у воду ако је нису платили колико је заслужила и тиме јој на суптилан начин поручили да је мање вредна само због својих биолошких карактеристика, а не због знања, способности и радног учинка.

Десанка Јовановић у средини десно наслоњена на машину у Железницама у радном мантилу са радницима и својим колегама са посла. По сведочењу њених унука, имала је срдчан однос са колегама и била је омиљена и поштована од стране колега и радника. Породична архива.

Да ли се и како Десанка борила са овом неправдом можда нећемо сазнати, али је остало упамћено њено залагање за социјалну правду у њеном непосредном окружењу, као и велика љубав према породици и родној Србији. Десанка је увек инсистирала на поштењу, истини и позитивним људским вредностима. Иако породична сећања говоре у прилог традиционалним женско-мушким улогама у породици где је Десанка у браку научила да кува и постала врсна домаћица, а Ђорђе сређивао све сам и поправљао по кући, немогуће је не приметити присуство равноправног доприноса друштву (кроз послове инжењерке и инжењера, обоје запослени у Железницама) и равноправног доприноса заједничком породичном животу (у коме иако постоји подела послова, она представља последицу међусобних договора и заједничког труда и рада).

Десанка Јовановић.
Породична архива.

Људи не бирају историјске прилике, већ прилике бирају њих. Вихор Другог светског рата је разорио скоро цео свет. Ни Србија, а ни Десанкина породица нису били поштеђени. Док је супруг Ђорђе био заробљен у нацистичком концентрационом логору Дахау, она је продавала породични накит и носила на раменима џакове брашна како би прехранила породицу и како би мужу слала пакете у Дахау. Немачке окупационе снаге су је више пута заустављале на улицама Београда, али је сваки пут успевала да џак брашна донесе кући. Живот у улици Војводе Миленка у тадашњем Београду није пружао много прилика за пуко преживљавање којем су биле окренуте све мајке тога времена - Десанка је гајила домаће животиње на тераси и уместо украсног цвећа у стану је садила поврће. Архив Београда у Каталогу изложбе “Ослобођење Београда 70 година после”⁴ садржи доказе који говоре у прилог томе да су се зелене површине у београдским парковима користиле као минијатурна пољопривредна добра не би ли се обезбедио неопходан

минимум и преживела глад која је неминовно наступила током и пред крај Другог светског рата. Такав живот није био одржив. Када је златног накита нестало, Десанка се на неко време преселила са децом код сестре Браниславе учитељице на село. По завршетку рата, породица је поново била на окупу. Инжењер Ђорђе Јовановић је упркос дневним порцијама хране величине кутије за шибице и неминовно лошем третману кроз који су пролазили сви заробљеници логора, успео, делимично уз помоћ преписке са својом породицом која му је била морална подршка, али и уз Десанкине пакете, да преживи боравак у логору. Кажу да се до краја живота залагао да се храна не баца, као и да је у сваком оброку уживао бар два сата. Међутим, сва тешка времена остављају последице. Иако Десанкин и Ђорђев брак није издржао зуб времена, њихово међусобно поштовање и заједничка брига о деци и унуцима се никада није довела у питање. Обоје су до краја живота гајили љубав према математици и струци и радили домаће задатке са својим унуцима. Тако је једном у посету унуку Небојши Јовановићу у интернату Средње војне ваздухопловно-техничке школе Рајловац дошла бака Десанка. Тај дан су упамтили сви његови другови који су присуствовали врло необичном призору да бака Десанка помаже свом унуку да решава задатке из математике.

Сва сећања су поред слика, звука и мириса, обојена и укусима, па ће Десанку у породици памтити по чувеној Реформа торти, сармицама од зеља, похованим паприкама са сиром и кнедлама, док ће Ђорђе остати упамћен по Бата и Сека чоколадама, као и Кики бомбонама које је доносио својим унуцима. Иако су обоје сматрали школовање важним, и били успешни инжењери, вредни

⁴ С. Лазић, С. Мандић, В. Мијатовић, Ј. Митровић Коцев, М. Обрадовић, И. Стојановић, “Ослобођење Београда – 70 година после, кроз фондове и збирке Историјског архива Београда,” Историјски архив Београда, 2014, https://www.arhiv-beograda.org/images/publikacije_elektronske_pdf/katalog%2070%20godina%20oslobodjenja%20BGD%20web.pdf, приступљено 12. јуна 2023. године.

и радни људи, никада нису вршили притисак на своју децу и унуке да морају да буду најбољи у одељењу, нити да се баве електротехником. Новац ни Десанки ни Ђорђу никада није представљао ни мотив ни циљ. За собом су оставили унука, унуку, два праунука и једну праунуку.

Иако је имала пуне руке посла као инжењерка у Железницама, Десанка је уживала у породичном и друштвеном животу, а посебно је волела игре са картама. Чувени српски сликар Павле Паја Јовановић⁵ је скицирао Десанкин профил током једног дружења са пријатељима на папиру чија је подлога била кафански столњак, али се на жалост током времена та скица изгубила. Породични пријатељ јој је био и Радивоје Лола Ђукић, оснивач Позоришта на Теразијама и прослављени уредник културно-уметничког програма на Телевизији Београд⁶. Пријатељице су јој долазиле на кафу, а уживала је у сасвим обичним стварима које живот чине лепим и вредним. Волела је да чита и да препричава унуцима књиге које је читала. Обилазила је радо Соко Бању и Врњачку Бању, али и друга места у Србији. До своје смрти у 90. години живела је пуним и богатим животом, а кажу да је за себе рекла да се баш лепо наживела. Иако неће бити у прилици да прочита овај чланак и да зна да није заборављена као прва жена која је дипломирала из области електротехнике, утешно је сазнање да је била позвана на прославу коју је организовао Машински факултет, Универзитета у Београду да као прва жена дипломка из електротехнике у Југославији прими награду почетком 90их година прошлог века.

Диплома Техничког факултета из 1931. године. Породична архива.

⁵ https://sr.wikipedia.org/wiki/Paja_Jovanović, приступљено 13. јуна 2023. године.

⁶ https://sr.wikipedia.org/sr-el/Radivoje_Lola_Đukić, приступљено 12. јуна 2023. године.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ТЕХНИЧКИ ФАКУЛТЕТ

ОДСЕК ЗА МАШИНСКЕ ИНЖЕЊЕРЕ

УВЕРЕЊЕ

О

положеном ПРИПРЕМНОМ ДИПЛОМСКОМ испиту

Госпођица Десанка Петровић редовни слуша-
лац Техничког Факултета Универзитета, завршио је фебруара 1928.
године Припремни Дипломски Испит у одсеку за **машинске инжењере** са успе-
хом 7,30 (врто добар)

Оцене из графичких радова и оцене из наука, из којих је кандидат
испит полагао, ове су:

Из Математике	7 (седам)
„ Нацртне Геометрије	8 (осам)
„ Техничке Механике с Графичком Статиком	7 (седам)
„ Науке о отпорности материјала	6 (шест)
„ Физике	8 (осам)
„ Хемије	10 (десет)
„ Машинских Еlemenата	8 (осам)
„ Опште Маханичке Технологије	7 (седам)
„ Енциклопедије Машинства	6 (шест)
„ Кинематике	7 (седам)
„ Графичких радова (општа оцена)	6,25 (шест и 25/100)
„	
Просечна оцена	7,30 (седам и 30/100)

Ово се уверење издаје према чл. 29. Уредбе Техничког Факултета од
1. фебруара 1906. године.

у Београду

31. октобра 1928.

Бр. 4798

Оверава

Ректор Универзитета,

[Signature]

Декан

Техничког Факултета,

[Signature]

Судбина овог чланка је врло узбудљива, те вредна помена. Прича почиње од друге конференције Примена слободног софтвера и отвореног хардвера (ПССОХ⁷) у организацији Електротехничког факултета, Универзитета у Београду одржаној 2019. године када су доценткиња др Биљана Станковић са Филозофског факултета, Универзитета у Београду и ауторка чланка написале и представиле рад на тему родног јаза кроз историју Електротехничког факултета, Универзитета у Београду⁸, а на основу Именика инжењера електротехнике који су уредили професор Миодраг Поповић и професор Димитрије Тјапкин⁹. У анализи података које су имале на располагању, издвојило се име прве дипломке из области електротехнике Десанке Перишић. Иако није именом и презименом споменута у раду, још једно познанство преко ПССОХ конференције и позив извршне директорке Видимедије Србије Иване Маџаревић ауторки да допринесе Уређивачком маратону поводом Међународног дана жена 2020. године¹⁰ су довеле до настанка чланка на Википедији о Десанки Перишић у врло штуром издању¹¹. Иако се ауторка распитивала међу својим познаницима у Пожези о могућностима да дође до више података из градске Архиве о жени која је решила да студира електротехнику и о свему што је њу тада окруживало и мотивисало, та иницијатива није уродила плодом.

Свакодневне рутине којима се окружујемо, проблеми и догађаји који нису пресудни за нас саме, али нам одузимају драгоцено време су довеле до тога да овај излет у проучавање историје Електротехничког факултета, Универзитета у Београду остане по страни, а ауторка чланка није ни слутила да су за то време потомци Десанке Јовановић (рођене Перишић) одушевљено са поносом и носталгијом читали Википедијин чланак о Десанки. Онда се десио неочекиван и исто толико случајан сусрет секретарице декана Електротехничког факултета у Београду Данке Деспотовић са Небојшом Јовановићем, унуком Десанке Јовановић у Врњачкој Бањи. Њихово познанство је довело до састанка ауторке чланка са потомцима Десанке Јовановић и то унуком Драганом Прелевић Доведан, дипломираним политикологом у пензији која је свој радни век провела у Министарству просвете у Сектору за високо образовање и унуком Небојшом Јовановићем, дипломираним економистом и дипломцем Више војне ваздухопловно-техничке школе смера Ракетна техника, сада пчеларом.

Овај чланак не би угледао светлост дана да није било љубазне подршке и иницијативе декана др Дејана Гвоздића, редовног професора и продекана за науку др Драгана Олћана, редовног професора да се напише пригодан текст о првој дипломки из области електротехнике за потребе састављања јубиларне публикације поводом Дана Електротехничког факултета, Универзитета у Београду.

Ауторка је бескрајно захвална доценткињи Биљани Станковић са Филозофског факултета, Универзитета у Београду на лектури текста, као и на љубазним и корисним сугестијама.

Иако чланак обилује историјским чињеницама које су поткрепљене одговарајућим документима и обогаћене сведочењима потомака, неодвојив део чланка су ауторкина визија српске баке, мајке, супруге и ћерке, жене у свој комплексности њених улога и система вредности, као и ауторкино виђење важности породице, просветног система, и специфично електротехнике и Електротехничког факултета, Универзитета у Београду. Ауторка се нада да је успела верно да представи лик и дело Десанке Јовановић рођене Перишић, уз прећутни договор са потомцима да неке породичне тајне треба заувек то и да остану.

Ауторка др Надица Миљковић, ванредни професор
Универзитет у Београду – Електротехнички факултет

⁷ <https://pssoh.etf.bg.ac.rs/>, приступљено 30. маја 2023. године.

⁸ Оригинални наслов рада на енглеском језику је "Gender gap in electrical engineering at the University of Belgrade (1923-2010): Analysis of graduates' structure using R", <https://doi.org/10.5281/zenodo.3464105>

⁹ "Именик инжењера електротехнике који су дипломирали на Универзитету у Београду 1923-2010," Уредници: проф. Миодраг Поповић и проф. Димитрије Тјапкин, Електротехнички факултет, Универзитета у Београду у Академска мисао, Београд, Србија, 2010.

¹⁰ https://sr.wikipedia.org/sr-el/Wikipedija:Uredivački_maraton_povodom_Međunarodnog_dana_žena_2020, приступљено 30. маја 2023. године.

¹¹ https://sr.wikipedia.org/sr-el/Desanka_Perišić, приступљено 30. маја 2023. године.